

Ústavní právo a státověda v proměnách času

Constitutional Law and Theory of State in the Changes of Time

Jan Svatoň*

Abstrakt

Stručné pojednání o vývoji oboru ústavního práva a státovědy na Právnické fakultě Masarykovy univerzity od roku 1919, jeho hlavní představitelích a vyučovaných předmětech.

Klíčová slova

Katedra ústavního práva a politologie; obor ústavního práva a státovědy na právnické fakultě; vývoj od roku 1919; představitelé oboru; současné personální obsazení katedry; vyučované předměty.

Abstract

Brief paper deals with the development of the field of constitutional law and theory of state at the Faculty of Law of the Masaryk University since 1919, its leading figures in its history and subjects taught by the teachers of the Department.

Keywords

Department of Constitutional Law and Political Science; Discipline of Constitutional Law and Theory of State at the Faculty of Law; Development since 1919; Leading Figures in the History of Department; Current Staffing of the Department; Subjects Taught by the Teachers of the Department.

Katedra ústavního práva a politologie je pracovištěm, které je díky své oborové profilaci a působení významných osobností spojeno s Právnickou fakultou Masarykovy Univerzity v Brně od jejího založení v roce 1919. Osobnosti spjaté se založením fakulty¹ byly totiž nejen klíčovými postavami koncipujícími obor ústavního práva a jeho vědy a základy státovědy na fakultě, ale jednalo se také o akademiky, kteří zásadně ovlivňovali rámec a vývoj těchto oborů v prvorepublikovém prostředí. Zde je třeba uvést především Františka Weyra² a Bohumila Baxu³, kteří byli nejen u počátků pěstování a výuky našich

* Doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc., Katedra ústavního práva a politologie, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of Constitutional Law and Political Science, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: Jan.Svaton@law.muni.cz / ORCID: 0000-0003-1817-305X

1 Do roku 1951 ovšem šlo o profesory, kteří přednášeli ústavní právo a obory s ním spojené. Katedry jako základní fakultní pracoviště byly zřízeny až zákonem č. 58/1950 Sb., o vysokých školách, který nabyl účinnosti téměř ve stejnou dobu, kdy byla brněnská právnická fakulta zrušena. Právním základem pro zřízení katedry ústavního práva v roce 1969 tak byl až § 48 zákona č. 19/1966 Sb., o vysokých školách.

2 Viz zejm. VEČEŘA, M. *František Weyr*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2001 a k základům jeho díla na poli ústavního práva pak Jan Filip v předmluvě k reprintu WEYR, F. *Československé právo ústavní. Ústavní vývoj československý v roce 1938*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.

3 Viz např. KADLECOVÁ, M., T. KNOZ a K. SCHELLE. *Život a dílo prof. JUDr. Bohumila Baxy*. Brno: Masarykova univerzita, 1993.

oborů a právní vědy vůbec, ale také po celé období první Československé republiky výrazně ovlivňovali jejich vývoj a podobu.⁴ At' již připravovali koncepty výuky, působili autorsky nebo se aktivně vyjadřovali k aktuálním problémům či otázkám právní či politické praxe, vždy se jednalo o činnost kvalifikovanou, která zahrnovala také výrazný podíl na přípravě konceptů či aktů ústavodárných a zákonodárných. Ostatně patří k dlouholetým tradicím pěstování těchto oborů skutečnost, že v brněnském prostředí vedle sebe působili a vzájemně se respektovali stoupenci normativní teorie v čele s prof. Weyrem i ti, kteří byli jejími odpůrci, přičemž jméno prof. Baxy představovalo jednu z jejich nejvýraznějších postav. Vědeckou snášenlivostí se přitom vyznačovali také jejich mladší kolegové, z nichž někteří již byli absolventy a odchovanci brněnské právnické fakulty. Jméno Zdeňka Neubauera patří z nich k vědecky a autorsky nejplodnějším a nejvýraznějším. Byl to právě prof. Neubauer, který mezi jinými generačně představoval pokračovatele brněnské právnické vědecké fronty, a to v tématech prof. Weyrovi a prof. Baxovi blízkých, i když položenými otázkami a odpověďmi na ně normativní teorii striktně nenásledoval, ale rozlišoval širší pojetí státu v politickém smyslu (tj. v podobě státu jako právního řádu a aparátu právní normy tvořícího a vykonávajícího) a státu v hospodářském smyslu (jako subjektu majetkových práv a povinností). Ostatně Neubauerova „Statověda a teorie státní politiky“, která vyšla po druhé světové válce, byla prvním samostatně pojatým dílem věnovaným otázkám státovědy a politické nauky nejen v poměrech brněnských, ale také československých. Ve druhé polovině třicátých let působil na fakultě také Jaroslav Krejčí,⁵ který mezi léty 1923 až 1939 monograficky zpracoval celou řadu klíčových ústavněprávních a státovědných témat na takové úrovni, že z nich čerpáme dodnes. V poválečném období se na ústav pro právo ústavní vrátil František Weyr a o něco později také Zdeněk Neubauer, kteří navázali na tradici předválečného směřování fakulty. Tematicky se však ústavněprávní problematice věnovali větším či menším dílem také Vladimír Kubeš, Jaroslav Pošvář či Mojmír Kusák. Nejen právě jmenovaní, ale také další učitelé fakulty přispívali v letech 1946 až 1948 k diskusím nad přípravou nové ústavy; svědectvím o tom byla nejen diskusní setkání na půdě právnické fakulty, ale například také obsah Vědecké ročenky Právnické fakulty MU z roku 1947 věnovaný problémům nové československé ústavy.

Následující pouónorové období však již bylo dobou, ve které se mezi jinými také profesori František Weyr a Zdeněk Neubauer museli zdržet výkonu svého úřadu, když první

4 Nelze však pominout ani přínos Jaroslava Kallaba, který se kromě trestního práva zaměřoval rovněž na právní filosofii. Viz mimo množství článků a studií zejména jeho dvoudílný *Úvod ve studium metod právnických. Kniha první: Základní pojmy*. Brno: Barvič a Novotný, 1920; a *Kniha druhá: Hlavní směry*. Brno: Barvič a Novotný 1921. K jeho dílu viz např. KALVODOVÁ, V. *Život a dílo Jaroslava Kallaba*. Brno: Masarykova univerzita, 1993.

5 Viz k jeho pracím a působení (též tajemník, později předseda Ústavního soudu, ministr spravedlnosti a později předseda protektorátní vlády) KOUDELKA, Z. *Život a dílo Jaroslava Krejčího*. Brno: Masarykova univerzita, 1993.

z nich byl v roce 1949 po dosažení věku sedmdesáti let penzionován. To však již byla doba, kdy v oborově tematických předmětech se začalo vyučovat Společenské zřízení ČSR, Státní právo SSSR a v druhém ročníku Ústavní právo kapitalistických států, a to na podle nového zákona o vysokých školách zřízené vzniklé katedře ústavního a správního práva, na níž bez ustaveného ředitele působili mimo jiné Jaroslav Pošvár a Miroslav Trávníček. Fakticky se však již jednalo jen o jisté intermezzo, jež bylo završeno zrušením celé fakulty v červnu 1950.

V roce 1969, kdy došlo ke znovuoobnovení⁶ právnické fakulty, náležela katedra teorie ústavy a ústavního práva mezi první čtyři katedry, se kterými zahajovala svou činnost. Její tehdejší vedoucí Vladimír Klokočka se stal děkanem fakulty a podílel se nejen na vytváření koncepce fakulty, ale pochopitelně také samotné katedry. Té však jakoby byl dán do vínku zvláštní osud, neboť katedra procházela celé následující dvacetileté období změnami, jež vyplývaly nejen z východisek doktrinárních, ale na ně se více nebo méně vážících hledisek organizačních, jež s sebou přinášela období její samostatnosti, ale také delší období jejího začlenění či přičlenění ke katedře jiné. Vždyť netrvalo příliš dlouho a již v roce 1970 musel (po zásazích, které přicházely mimo fakultu a kterým se snažila zabránit) Vladimír Klokočka funkci vedoucího katedry opustit a navíc samotná katedra byla sloučena s katedrou obecné teorie státu a práva a právní filozofie, v jejímž čele stál dočasně prof. Bohumil Kučera (přednášel na fakultě předmět „Dějiny mezinárodního dělnického hnutí“). V následujícím období až do roku 1976 nesla sloučená katedra název katedra teorie státu a práva a ústavního práva, když navíc na konci tohoto období došlo z celostátně rozhodnutých koncepčně doktrinárních důvodů v názvu katedry k nahrazení slov ústavní právo za státní právo. To již v jejím čele stál od roku 1973 Zdeněk Vebera, který byl od roku 1979 vedoucím osamostatněné katedry státního práva. Osudová pout' tohoto pracoviště fakultou však tímto neskončila. Od září 1986 došlo k jejímu sloučení s katedrou mezinárodního práva, v jejímž rámci vznikla dvě oddělení, a to státního práva, jehož vedoucím se stal doc. Zdeněk Vebera, a mezinárodního práva, jehož vedoucím se stal prof. Vladimír David, který současně zastával pozici vedoucího celé katedry. Lze-li označit organizační osud katedry v rámci fakulty za poměrně dynamický, totéž nelze říci o jejím personálním složení, které s výjimkou odchodu Vladimíra Klokočky nejen z uvedených řídicích funkcí, ale v roce 1971 také z fakulty vůbec, zůstávalo stabilní, když vedle Zdeňka Vebery na katedře působil již od roku 1970 JUDr. Jiří Kroupa a od roku 1974 jeden z prvních absolventů fakulty JUDr. Jan Filip.⁷ Tým odborných asistentů doplnila v roce 1979 JUDr. Danuše Spáčilová. Toto nepřilíš četné personální

6 Otázka znovuoobnovení či navázání na zrušenou fakultu je nad rámec tohoto příspěvku.

7 Ten je zřejmě jako „poslední z prvních“ studentů spjat svou činností s fakultou na plný úvazek i po 50 letech od znovuoobnovení výuky v říjnu 1969. Na katedru ústavního práva nastoupil v říjnu 1970 jako pomocná vědecká síla prof. Klokočky, a rovněž ji od té doby neopustil. Ještě jako student se stal v roce 1973 asistentem na poloviční úvazek a od roku 1974 na celý úvazek.

složení katedry (oddělení) přinášelo s sebou nejen značné nároky na zajištění výuky⁸, ale také další odborný a vědecký růst v jejím rámci, neboť vědecko-pedagogickou hodnota docent měl pouze Zdeněk Vebera. Z tohoto důvodu nebyla katedra ani školícím pracovištěm oboru. Část přednášek proto byla svěřována externím vyučujícím, mezi které náleželi například profesor Stanislav Matoušek či docent Jaroslav Chovanec⁹.

Katedra v té době zajišťovala výuku tří základních předmětů, a to „Československé státní právo“, „Státní právo socialistických zemí“ a „Státní právo kapitalistických zemí“. V osmdesátých letech katedra (oddělení) zajišťovala výuku specializovaného předmětu „Zastupitelské sbory ČSSR“. Výuka těchto předmětů byla zajišťována řadou vlastních učebních pomůcek. První skripta z teorie ústavy a ústavního práva dal před svým nuceným odchodem z katedry do tisku Vladimír Klokočka. V jejich druhém díle, vydaném v roce 1972, na kterém se podíleli i další členové katedry, však již spoluautoři jednotlivých kapitol uvedeni být nemohli, neboť Klokočkovu spoluautorství by představovalo zásadní překážku jejich vydání. Učitelé katedry se také podíleli na celostátních učebnicích, a to Zdeněk Vebera (na učebnici československého státního práva) a Jiří Kroupa (na učebnici státního práva kapitalistických zemí). Obdobně byli také zapojeni do řešení některých vědecko-výzkumných úkolů. Zdeněk Vebera (kontrola ústavnosti), Jan Filip (teorie ústavy socialistického typu, rozvoj subjektů socialistické federace a československý bikameralismus), Jiří Kroupa (kritika buržoazního ústavněprávního systému a regulace činnosti politických stran ve vyspělých kapitalistických státech) a Danuše Spáčilová (problematika vztahu státu a společenských organizací). Jan Filip od října 1987 působil dva roky souběžně jako stážista v Legislativním odboru Kanceláře Federálního shromáždění,¹⁰ kde se podílel na přípravě nové ústavní úpravy postavení Federálního shromáždění a jeho jednacího řádu a zákona o poslancích a řadě dalších zákonů v rámci tehdy probíhající tzv. přestavby. Ve spolupráci s tímto odborem i jako člen různých pracovních týmů se poté podílel od prosince 1989 do voleb 1992 na přípravě většiny zákonů z oblasti ústavního práva (ústavní předpisy a Listina základních práv a svobod, volební zákony, jednací řády, ústavní soudnictví).

Nejdelší historie katedry jako samostatného pracoviště se píše od počátku roku 1990. Její ustavení jako samostatného pracoviště fakulty pod názvem katedra ústavního práva

8 Pro zajímavost možno uvést zřejmě fakultní „rekord“ ve výuce, kdy v důsledku posouvání výuky mezi ročníky docházelo i k jejímu zdvojení. Tak se stalo, že v jednom týdnu zůstal pro zajištění výuky pouze Jan Filip (oba zbývající učitelé byli na léčení), který zahájil výuku v pondělí v 7.00 a skončil v pátek večer; pouze s přestávkami na oběd odučil tak více jak 50 hodin (některé studijní skupiny z různých ročníků, ale se stejným tématem, stejně jako přednášky, musel spojovat).

9 Jan Svatoň, který tehdy působil na katedře jako studentská vědecká síla, si vzpomíná na situaci, že když Jan Filip nastoupil na výkon jednoroční základní vojenské služby, byl jako student pověřen vést za něj výuku.

10 V tomto období se naopak výuka přesouvala do vyšších ročníků, takže učitelé katedry po určitou dobu měli „pauzu“.

a politologie vypovídalo o změně významu a postavení ústavního práva nejen v samotném systému práva, ale především v životě demokratické společnosti, v prosazování doktríny lidských práv a svobod a konceptu právního státu vůbec. Do jejího čela členové katedry zvolili doc. JUDr. Jiřího Kroupu, CSc. (který se stal rovněž novým děkanem fakulty) a dalšími členy byli JUDr. Jan Filip, CSc., JUDr. Jan Svatoň, CSc. (který přešel k 1. 4. 1990 z katedry správní vědy a správního práva), JUDr. Danuše Spáčilova a doc. JUDr. Zdeněk Vebera, CSc.

Následný personální rozvoj katedry byl výrazně spjat jednak s osobou prvního děkana fakulty prof. JUDr. Vladimíra Klokočky, DrSc., který se vrátil z nucené emigrace k přednáškám na fakultě, a také s existencí Mezinárodního politologického ústavu. Působení ústavu vedlo nejen ke zkoumání a studiu právně politologické a sociologické problematiky, ale také k výchově mladých odborníků a budoucích členů katedry, k nimž náleží především Zdeněk Koudelka a Vojtěch Šimíček, kteří se ještě jako studenti velmi aktivně a odborně zdatně pod vedením členů ústavu a ve spolupráci s tuzemskými i zahraničními členy ústavu českého původu podíleli na jeho činnosti a prezentaci. V průběhu následujícího období došlo k dalším personálním změnám, kdy z katedry na penzi odešel doc. Zdeněk Vebera, JUDr. Danuše Spáčilová přešla na pozici vedoucí Střediska celoživotního vzdělávání jako účelového zařízení fakulty a naopak přišli noví členové JUDr. Kateřina Jahelková (provdaná Šimáčková), JUDr. Michal Lamparter, Mgr. Zdeněk Koudelka, Mgr. Vojtěch Šimíček a JUDr. Josef Zimek.

V následujících letech na katedru postupně přicházeli Mgr. Renata Vlčková (provdaná Rye) a dále z mladších členů postupně Mgr. Pavel Molek, Mgr. Ladislav Vyhnánek, Mgr. Pavel Kandalec, Mgr. David Kosář, Mgr. Jaroslav Benák, JUDr. Robert Zbírál, Ph.D., a Mgr. Zuzana Vikarská. V roce 2001 odešla Renata Rye, v roce 2009 Michal Lamparter a v roce 2013 Jiří Kroupa, který však s katedrou i nadále spolupracuje a podílí se na jejím akademickém a především pedagogickém působení. V roce 2004 katedru opustil předčasně zesnulý JUDr. Josef Zimek, Dr. Na katedře dále působili v rámci programů Fullbrightovy nadace hostující profesori z USA Michael P. Seng a Christine Wells. V letech 2001 až 2005 byl asistentem a posléze odborným asistentem katedry JUDr. Mark Gillis (rovněž z USA).

S fakultou spolupracovala řada externích odborníků a pedagogů, z nichž lze připomenout nejen členy zmiňovaného Mezinárodního politologického ústavu JUDr. Jaroslava Bohanese, JUDr. Dušana Nováka, CSc., prof. JUDr. Mojmíra Povolného, JUDr. Vlastislava Chalupu, prof. JUDr. Ivana Gaďourka, JUDr. Jiřího Nehněvajsu a JUDr. Zdeňka Kesslera (poslance a pozdějšího předsedu Ústavního soudu České Republiky), ale také členy ještě federálního Ústavního soudu prof. JUDr. Mariána Poslucha, CSc., a doc. JUDr. Petera Kresáka, CSc.

Jiří Kroupa setrval ve funkci vedoucího katedry do roku 1995, kdy se vedoucím stal Jan Filip (ten byl po určitou dobu rovněž ředitelem Mezinárodního politologického

ústavu), který tuto funkci zastával až do svého jmenování soudcem Ústavního soudu v květnu 2013. Vedoucím katedry se posléze v období let 2013 až 2015 a opět od roku 2016 stal Jan Svatoň. V mezidobí funkci vedoucího katedry zastával David Kosař, který se k 1. září 2016 stal vedoucím Ústavu pro otázky soudnictví.

Dlouhodobějšími externími spolupracovníky katedry jsou emeritní místopředsedkyně Ústavního soudu a senátorka Parlamentu ČR JUDr. Eliška Wagnerová, Ph.D., emeritní soudce Ústavního soudu a soudce Nejvyššího správního soudu JUDr. Miroslav Výborný, soudce Nejvyššího správního soudu prof. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D. V nedávné minulosti to byl také emeritní místopředseda Ústavního soudu prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc. Sekretářkami katedry byly postupně Blanka Šimberová, Eva Kašpárková, Lenka Karpíšková, Věra Uhlířová, Hana Brzobohatá, Alice Dvořáková a Andrea Kalivodová, DiS.

V průběhu doby se postupně dále zvyšovala kvalifikace členů katedry. V roce 2018 katedru tvořili prof. JUDr. Jan Filip, CSc., doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D., doc. JUDr. Mgr. Pavel Molek, Ph.D., LL.M., doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc., doc. JUDr. Vojtěch Šimíček, Ph.D., doc. PhDr. JUDr. Robert Zbírál, Ph.D., Ing. Mgr. Jaroslav Benák, Ph.D., Mgr. Pavel Kandalec, Ph.D., LL.M., JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D., Mgr. Zuzana Vikarská, Ph.D., MJur, MPhil., a JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D., LL.M. Externě na katedře ze svého nového fakultního pracoviště působí doc. JUDr. David Kosař, Ph.D., LL.M., J.S.D.

Členové katedry se prakticky po jejím osamostatnění zaměřili na přípravu osnov nových předmětů. Z povinných předmětů zásadní změnou prošla koncepce a osnova předmětu Ústavní právo, zatímco předměty Státověda a Politologie byly z pochopitelných důvodů předměty zcela novými a tomu také odpovídala jejich obsahová a významová profi-lace. Katedra současně připravila poměrně rozsáhlou plejádu předmětů povinně volitelných, mezi něž patřily Teorie a praxe právního státu, Problémy moderní demokracie, Parlamentní a volební právo, Teorie a praxe legislativy, Teorie a praxe ústavního soudnictví, Státní orgány, Hlavní směry soudobého politického myšlení, Ústavní systémy, Lidská a občanská práva nebo Ústavní vývoj na území ČR. Již z jejich samotného nominálního výčtu vyplývá zaměření výuky zajišťované katedrou a snaha podat co nejobsáhlejší spektrum poznatků, které se však nikdy neomezovaly na pouhou dogmatiku, ale vstřebávaly projevy reálného ústavního a politického života. Z uvedených předmětů byla Státověda součástí blokové/souborné zkoušky A (původně státní zkoušky I.), Ústavní právo a politologie byly součástí blokové/souborné zkoušky C (původně státní zkoušky III.) a Ústavní právo bylo a je jedním z volitelných předmětů státní magisterské zkoušky.

V právě ukončeném akademickém roce 2018/2019 katedra v magisterském studiu vyučovala povinné předměty Státověda, Politologie, Ústavní právo a Lidská práva a soudnictví. Výukový koncept katedry reflektuje dále šířeji a také komparativně pojímanou problematiku ústavní, státovědnou a politologickou, kterou studentům

zprostředkovává prostřednictvím povinně volitelných předmětů, mezi něž náleží Human Rights in The Twilight of Constitutionalism, Mimoprávní vlivy na rozhodování soudů, Negotiation for Lawyers: Practice and Theory, Řízení před Ústavním soudem, Lidská práva v trestním řízení, Lidská práva a dokumentární film, Lidská práva naživo, Lidská práva v aplikační praxi, Právní aspekty činnosti televize veřejné služby, Mediální právo, Náboženství a víra v demokratickém právním státě, Církevní právo, Tvorba zákonů a legislativní proces v teorii a praxi, Volební právo, Ústavní systémy, Srovnávací politologie a Techniky vyjednávání při poskytování právních služeb. Vedle uvedených předmětů učitelé katedry připravili předmět typu přípravy na soutěže moot court, tj. European Human Rights Moot Court Competition II., dále také předměty typu klinik či škol, a to Kliniky zdravotnického práva, Kliniky mediálního práva a Školy lidských práv. Konečně se také podílejí ve spolupráci s Ústavem pro otázky soudnictví na předmětu Soudy a soudci a s Centrem dalšího vzdělávání na předmětu Trh s uměním a jeho právní aspekty.

Také v bakalářském studiu, a to v programech Právní specializace a Veřejná správa, katedra zajišťuje širší plejádu předmětů. V první řadě se jedná o povinné předměty Úvod do státovědy a Ústavní právo pro bakaláře, povinně volitelným předmětem jsou Základy politického systému České republiky.

Pro navazující magisterský program Veřejná správa katedra zabezpečuje povinné předměty Ústavní základy veřejné moci a její organizace, Politologické aspekty veřejné správy a Právo tvorba pro veřejnou správu. Mezi povinně volitelné předměty náleží The Twilight of Constitutionalism. Jedním ze tří povinných předmětů státní magisterské zkoušky je předmět Ústavní základy veřejné moci a její organizace.

Pro zahraniční studenty katedra v rámci programu Socrates (nyní Erasmus+) vypisuje anglickou výuku předmětu Comparative Constitutional Law and Politics, kterou garantuje David Kosař. Do té doby výuku předmětu Constitutional System of the Czech Republic zajišťoval krátce Mark Gillis, po něm Jan Filip a pak Pavel Molek a Ladislav Vyhnánek. Předmět Verfassungssystem der Tschechischen Republik vyučoval Jan Filip. Vedle uvedené košaté plejády předmětů nelze opomenout ani skutečnost, že katedra zajišťuje výuku v řadě předmětů doktorského studia (především Jan Filip, Jan Svatoň, David Kosař) a pravidelně pořádá pro doktorské studenty užitečná a jimi samotnými oceňovaná odborná setkání s názvem „Ph.D. fóra“, která na základě svých zkušeností ze studií v USA inicioval David Kosař. V rámci postgraduálního studia typu LL.M. a MPA učitelé katedry (především Jan Svatoň a Jan Filip) vyučují státovědnou a ústavní problematiku a členové katedry pedagogicky spolupůsobí také na dalších kursech a klinikách organizovaných Centrem dalšího vzdělávání fakulty.

S působením katedry byla již v průběhu devadesátých let spjata koncepčně pojatá příprava a vydávání nových učebních pomůcek; mezi ně náležela především skripta

pro výuku ústavního práva¹¹, státovědy¹², politologie¹³ a ústavních systémů¹⁴. Některá z nich byla v tomto období vydávána vícekrát nebo pro svou aktuálnost používána nebo spoluautorsky psaná pro výuku dalších oborů, a to i na jiných vysokoškolských pracovištích, z nichž na některých také učitelé katedry pedagogicky působili.¹⁵

Vydávání učebnic průběžně pokračovalo také v následujících obdobích a v současné době má katedra vlastní učebnice pro všechny povinné a pro některé povinně volitelné předměty v magisterském i v bakalářském studiu.¹⁶ Pro práci na seminářích z ústavního práva se členové katedry významně podíleli na vydání propedeuticky velmi užitečné a úspěšné pomůcky Ústavní právo: Casebook.¹⁷ U řady předmětů katedra používá powerpointové prezentace a interaktivní osnovy.

Vedle uvedeného působení ve výuce se členové katedry v průběhu jejího dosavadního vývoje výrazně – a to jednotlivě i jako členové odborných týmů – profilovali ve vědecké oblasti a ve s ní spojené publikační činnosti. Jan Filip se dlouhodobě zabývá širokou ústavněprávní a státovědnou problematikou a z ní především velmi podrobně otázkami

11 FILIP, J. *Ústavní právo I. díl*. Brno: MU, 1993, s. 154; FILIP, J. *Ústavní právo II. díl*. Brno: MU, 1994; FILIP, J. *Ústavní právo III. díl. (vybrané předpisy)*. Brno: MU, 1994, s. 329; FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva České republiky*. Brno: MU, 1997, s. 367; FILIP, J. *Ústavní právo. 1. Základní pojmy a instituty. Ústavní základy ČR*. Brno: MU, 1997.

12 FILIP, J., J. SVATOŇ a J. ZIMEK. *Základy státovědy*. Brno: MU, 1994.

13 KROUPA, J., J. FILIP, J. SVATOŇ, D. SPÁČILOVÁ a K. JAHELKOVÁ. *Politologie I (Teorie politiky)*. Brno: MU, 1991.

14 FILIP, J., Z. KOUDELKA, J. KROUPA, J. SVATOŇ, V. ŠIMÍČEK a R. VLČKOVÁ. *Soudobé ústavní systémy*. Brno: MU, 1996.

15 FILIP, J., J. SVATOŇ a J. ZIMEK. *Základy státovědy*. Brno: MU, 1997; KROUPA, J., J. FILIP, J. SVATOŇ, D. SPÁČILOVÁ a K. JAHELKOVÁ. *Politologie I (Teorie politiky)*. Brno: MU, 1991; JAHELKOVÁ, K., M. LAMPARTER, J. KROUPA a J. SVATOŇ. *Politologie I*. Brno: MU, 1993; JÍLEK, D., J. KROUPA, P. MATEŠ, J. MALENOVSKÝ, K. SCHELLE a J. SVATOŇ. *Politologie II*. Brno: MU, 1993; KOLEKTIV. *Politologie*. Brno: MU, 1993; KOUDELKA, Z., J. SVATOŇ a V. ŠIMÍČEK. *Politologie*. Brno: Vojenská akademie, 1995; FILIP, J. *Základní otázky volebního práva*. In: *Volby v demokracii: soubor přednášek*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 1995, s. 17–36; SVATOŇ, J. a T. SIROVÁTKA. *Stát a veřejná politika*. Brno: MU, Ekonomicko-správní fakulta, 1997; SVATOŇ, J. In: SKULOVÁ S. a kol. *Základy správní vědy*. Brno: MU, 1998; KROUPA, J., Z. KOUDELKA, J. SVATOŇ a V. ŠIMÍČEK. *Politologie*. Brno: MU, 1998; SVATOŇ, J. In: JEHLÍČKA, P., J. TOMEŠ a P. DANĚK (eds.). *Stát, prostor, politika. Vybrané otázky politické geografie*. Praha: Univerzita Karlova, 2000.

16 FILIP, J. *Ústavní právo České republiky. Základní pojmy a instituty. Ústavní základy ČR*. Brno: Václav Klemm, 2011; FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Václav Klemm, 2011, s. 328; FILIP, J. a J. SVATOŇ. *Státověda*. Praha: Wolters Kluwer, 2011; FILIP, J. *Ústavní právo. Učební text pro bakalářské studium*. Brno: MU, 2015; FILIP, J., J. SVATOŇ a K. ŠIMÁČKOVÁ. *Státověda: učební text pro bakalářské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity*. Brno: MU, 2015; KROUPA, J. *Politologie nejen pro právníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2012; KROUPA, J. *Mezinárodní systém, jeho subjekty a vybrané problémy*. Brno: MU, 2012; KROUPA, J. *Srovnávací politologie*. Brno: MU, 2017; KROUPA, J., P. MOLEK, K. ŠIMÁČKOVÁ a L. VYHNÁNEK. *Mediální právo*. Brno: MU, 2009; KROUPA, J. a J. BENÁK. *Základy politického systému České republiky*. Brno: MU, 2015.

17 KOSAR, D., M. ANTOŠ, Z. KÜHN a L. VYHNÁNEK. *Ústavní právo: Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

a problémy volebními a legislativními a v neposlední řadě otázkami ústavního soudnictví, které vtělil do řady článků, studií, monografií a komentářů.¹⁸ Jiří Kroupa dlouhodobě a nejobsáhleji věnuje pozornost obecnějším i dříve politologickým a mediálním otázkám.¹⁹ Jan Svatoň se zabývá především obecnějšími otázkami státovědnými, problematikou řízení, institucí, organizace a činnosti státu, veřejné moci a zvláště exekutivy.²⁰ Vojtěch Šimíček věnuje výraznou pozornost otázkám ústavněpolitickým, ústavněprávním a také správněprávním; z nich zejména širšímu i užšímu studiu volební problematiky, lidských práv a jejich soudní kontroly.²¹ Rozsáhlou škálou otázek ústavněprávních, správněprávních, státovědných i politologických se zabývá Zdeněk Koudelka,²² který tak úspěšně spojuje své akademické působení na fakultě s advokátní praxí a komentováním aktuálního politického dění. K. Šimáčková věnuje výraznou pozornost těm ústavně právním otázkám, jež jsou výrazně vázány na etickou, morální a odpovědnostní stránku, ať v kontextu aktuálním nebo dlouhodobém.²³ Především širokému spektru otázek lidských práv, volebního práva a praxe volebního soudnictví se na literárně braveruše pojaté úrovni věnuje Pavel Molek.²⁴ David Kosař se v rámci své rozsáhlé tuzemské i zahraniční publikační činnosti dotýká řady otázek ústavního práva, mezinárodního práva a evropského práva, státovědné a metodologické problematiky a zvláště postavení soudů a soudců.²⁵ Problematikou soudnictví a zvláště postavení soudců, otázkám

18 Z mnoha publikačních výstupů zejména: FILIP, J., P. MOLEK, V. ŠIMÍČEK, L. BAHYTOVÁ, M. PODHRÁZKÝ, R. SUCHÁNEK a L. VYHNÁNEK. *Ústava české republiky – Komentář*. Praha: Linde Praha, 2010; FILIP, J., V. ŠIMÍČEK a P. HOLLÄNDER. *Zákon o Ústavním soudu: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2001; FILIP, J. *Zákonodárna moc v Ústavě ČR a právní status parlamentu*. Brno: MU, 1993; FILIP, J. *Základní otázky volebního práva v ČSFR*. Brno: MU, 1992.

19 KROUPA, J. *Politologie nejen pro právníky*. Praha: Wolters Kluwer, 2012; KROUPA, J. *Srovnávací politologie*. Brno: MU, 2017.

20 SVATOŇ, J. a K. ŠIMÁČKOVÁ. *Člověk, řízení a instituce. Poznatky o řízení pro politickou a správní oblast*. Brno: MU, 1991; SVATOŇ, J. *Vládní orgán moderního státu: jeho původ, vývoj a charakter v některých evropských státech*. Brno: Doplněk, 1997.

21 ŠIMÍČEK, V. *Ústavní střížnost*. Praha: Linde, 1999; BOBEK, M., P. MOLEK, V. ŠIMÍČEK, K. ŠIMÁČKOVÁ et al. *Komunistické právo v Československu: Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: MU, MPÚ, 2009.

22 KOUDELKA, Z. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Leges, 2018; KOUDELKA, Z. *Transcendentální pramen práva*. Praha: Leges, 2016.

23 ŠIMÁČKOVÁ, K., K. MOLKOVÁ FOUKALOVÁ a V. PROCHÁZKA. *Zákon o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017; ŠIMÁČKOVÁ, K. Solidarita jako etický příkaz. Praktické úvahy nad Masarykovou „Českou otázkou“. In: SVOBODA, J. a A. PRÁZNÝ. *Česká otázka a dnešní doba*. Praha: Filosofie, 2017, s. 381–388; ŠIMÁČKOVÁ, K. Paradox dnešního Leviatana. In: AGHA, P. (ed.). *Budoucnost státu?* Praha: Academia, 2017, s. 161–172.

24 MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer, 2012; MOLEK, P. *Materiální obnisko ústavy: věčný limit evropské integrace?* Brno: MU, 2014; MOLEK, P. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014; MOLEK, P. *Základní práva – svažek první Důstojnost*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.

25 KOSAŘ, D. *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies (Comparative Constitutional Law and Policy)*. New York: Cambridge University Press, 2016; KOSAŘ, D. *Judicializace justiční politiky Evropským soudem pro lidská práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.

spjatým s exekutivou, stejně jako s obsáhlou tematikou lidských práv se zabývá Ladislav Vyhnaněk.²⁶ Odborné i publikační rozpětí Jaroslava Benáka zahrnuje široké spektrum otázek od tradičních ústavněprávních, státovědných až po problematiku přesahující do rámce jiných právněvědných a také ekonomických disciplín.²⁷ Pavel Kandalec dlouhodoběji věnuje pozornost otázkám spjatým s problematikou občanství v moderní i postmoderní době, vztahu ústavního práva a trestního práva a jeho typickým projevům v rozhodovací praxi státu.²⁸ Ústavněprávními, evropskoprávními i politologickými otázkami se zabývá Robert Zbírál.²⁹ Širší odborné i publikační rozpětí od státovědného až po evropskoprávní, které je podpořeno značným studijním potenciálem, lze sledovat u Zuzany Vikarské.³⁰

Je pochopitelné, že uváděná profilace členů katedry je pouhou částí jejich celkového působení. Rozsah a kvantita jejich publikačních a dalších odborných i popularizačních výstupů je daleko obsáhlejší a také rozsáhlejší. Zahrnuje celou řadu odborných a konzultačních forem, ať již v rámci působení v legislativních orgánech nebo v podobě expertiz návrhů zákonů či ústavních zákonů, působení na Ústavním soudu, Nejvyšším správním soudu, spolupráce s Ústavem státu a práva České akademie věd, s parlamentními orgány nebo garancí odborných konferencí zaměřených na konkrétní otázky organizace a fungování orgánů veřejné moci, Listiny základních práv a svobod, respektive na diskuse nad jejich možnými koncepčními nebo dílčími změnami. Jednou z nejvýznamnějších a dlouhodobě působících aktivit katedry je každoročně, a to již od roku 1993, pořádaná konference, jejíž tematické zaměření vychází z aktuálních otázek ústavního práva (konstitucionalismu) a jejich politických

26 VYHNÁNEK, L. A Holistic View of the Czech Constitutional Court Approach to the ECtHR's Case Law. *Heidelberg Journal of International Law: Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, 2017, roč. 77, s. 715–744; SMEKAL, H. a L. VYHNÁNEK. *Beyond Compliance. Implementace rozhodnutí mezinárodních lidskoprávních těles na národní úrovni*. Praha: Wolters Kluwer, 2018.

27 BENÁK, J. Mají soudci českého Ústavního soudu prostor pro strategický výběr případů k projednání? *Jurisprudence*, roč. 2018, č. 2, s. 32–38; ZAHUMENSKÁ V. a J. BENÁK. *Územní plány před Nejvyšším správním soudem se zaměřením na otázky aktivní legitimity*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

28 KRISTKOVÁ, A. a P. KANDALEC. Principle of Opportunity in the Czech Criminal Procedure. *Studia Iuridica Lublinsia*, Lublin, 2016, roč. 25, s. 239–250; KANDALEC, P. *Naturalizace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018.

29 ZBÍRAL, R. *Přenos pravomocí členských států na Evropskou unii: cesta bez zpátečního lístku?* Praha: Leges, 2013; ZBÍRAL, R. Comparing the intensity of scrutiny for 'domestic' and implementing bills: does transposition of EU law reduce political contestation in national parliaments? *Journal of European Public Policy*, Abingdon, Oxfordshire, 2017, roč. 24, s. 969–988.

30 VIKARSKÁ, Z. *Zvrchovaný stát*. In: KROŠLÁK, D. *Ústavné právo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 117–155; BUDÍNSKÁ, B. a Z. VIKARSKÁ. Judicial dialogue after Taricco II: who has the last word, in the end? *EU Law Analysis* [online blog], 2017.

souvislosti.³¹ Bylo proto jen otázkou času, kdy uvedený koncept, jehož neúnavným garantem za katedru je Vojtěch Šimíček, přerostl její rámec a stal se společným výstupem s Fakultou sociálních studií, Mezinárodním politologickým ústavem MU a pražským zastoupením Nadace Konráda Adenauera. Dlouholetou tradici (počátky sahají do roku 1995) má také každoroční konference Církev a stát (inicioval v roce 1995 Michal Lamparter), kterou katedra organizačně i odborně zajišťuje se Společností pro církevní právo. Jedná se o každoroční fórum pro přitažlivá diskusní setkávání nad aktuálními otázkami. Katedra se pravidelně podílí na zajišťování fakultního a celostátního kola Studentské vědecké a odborné činnosti.

Členové katedry se rovněž zapojovali do vědecko-výzkumných úkolů na fakultě.³² V posledním desetiletí mezi nejvýznamnější z nich náležely projekty, jejichž řešitelem či garantem je David Kosař,³³ Ladislav Vyhnánek,³⁴ Robert Zbírál³⁵, Pavel Molek³⁶ a Jan Svatoň.³⁷ Na jejich řešení se podíleli či se podílejí často mírou neopomenutelnou další členové katedry. Mezi nejvýznamnější počiny, jež v poslední době vzešly z „odborného lůna“ katedry je skutečnost, že David Kosař získal jako první v České republice ve svém v oboru tzv. „Starting grant“, který uděluje Evropská výzkumná rada; jeho tematické zaměření a odborná i personální náročnost vedly ke vzniku samostatného již výše zmíněného fakultního Ústavu pro otázky soudnictví.

Mnozí z členů katedry působili v akademických funkcích na úrovni fakulty a univerzity. Děkany fakulty byli Jiří Kroupa (v období 1990 až 1994) a Jan Svatoň (v letech 2001 až 2007). Jan Svatoň také v letech 1994 až 2001, roce 2007 a období 2015 až 2019 zastával funkci proděkana právnické fakulty a v období 2007 až 2011 působil ve funkci prorektora Masarykovy univerzity. Vojtěch Šimíček v letech 1994 až 1996 stál v čele fakultního

31 Mezi jejich témata v jednotlivých letech náležela například: realizace Listiny základních práv a svobod, právní a politologické problémy voleb, Ústava České republiky po pěti letech, aktuálnost změn Ústavy ČR, základní lidská práva a právní stát v judikatuře Ústavního soudu, deset let Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky a Slovenské republiky, bezpečnost České republiky, korupce (projevy a potírání v České republice a Evropské unii), dělba soudní moci v České republice, výkonná moc v ústavním systému České republiky, role nejvyšších soudů v evropských ústavních systémech – čas pro změnu?, postavení prezidenta v ústavním systému České republiky, finanční ústava, právo na vzdělání, přímá demokracie.

32 Z nich byl nepochybně nejvýznamnější výzkumný záměr „Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004“ (od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2009), jehož spoluřešitelem za katedru byl Jan Filip.

33 Např. „Beyond Compliance – Implementaci rozhodnutí mezinárodních lidskoprávních těles na národní úrovni“, Jean Monnet Module Award for developing a new course „European Constitutional Law and Politics“, Hugo Grotius Foundation Grant for an interactive website „Atlas of the Czech Constitutionalism“.

34 Mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu.

35 Odhalování temného koutu legislativního procesu: příprava návrhů zákonů exekutivou.

36 Materiální ohnisko ústavy: věčný limit evropské integrace.

37 Comparative Constitutional Law. In: *Transitional Jurisprudence* (hlavní řešitel doc. JUDr. Martin Škop, Ph.D.).

Akademického senátu, Jan Filip a Zdeněk Koudelka působili v Akademickém senátu MU, předsedou fakultního Akademického senátu je od roku 2019 Ladislav Vyhnánek.

O významu katedry v českém právním prostředí svědčí působení jejích členů v řadě různých orgánů, poradních a konzultačních komisí a expertizních těles. Mezi nejvýznamnější z nich náleží zastávané funkce v nejvyšších justičních orgánech, kdy Vladimír Klokočka byl již soudcem „prvního“ Ústavního soudu, zatímco mezi nynější soudce „třetího“ Ústavního soudu náleží Jan Filip, Kateřina Šimáčková a Vojtěch Šimíček. Poslední dva jsou současně a právě z důvodu výkonu funkce soudce Ústavního soudu dočasně zproštění výkonu funkce soudce Nejvyššího správního soudu. Soudcem Nejvyššího správního soudu je také od roku 2016 Pavel Molek. Na pozicích asistentů v rámci Ústavního soudu dlouhodobě působili Jan Filip a Jan Svatoň, po určitou dobu i Jiří Kroupa a Kateřina Šimáčková (všichni čtyři ještě v období Ústavního soudu ČSFR), později také Mark Gillis, Josef Zímek, Vojtěch Šimíček, Pavel Molek, David Kosař, Jaroslav Benák a Ladislav Vyhnánek; nejnověji Zuzana Vikarská a Robert Zbíral. Nejdéle v této funkci působí Jan Svatoň. Jan Filip působil (kromě již zmíněného Legislativního odboru Kanceláře Federálního shromáždění) jako externí pracovník Legislativního odboru Kanceláře Senátu Parlamentu ČR (1997 až 2007) a jako člen Legislativní rady vlády (1998 až 2006), pracoval v komisi ČNR pro přípravu Ústavy (1990 až 1992). Další člen katedry Jan Svatoň byl v letech 1990 až 1992 spolu s Jan Filipem členem komise pro veřejné právo Legislativní rady vlády ČSFR, dlouhodobě působí jako člen Rady Justiční akademie, předsedící kárného senátu Nejvyššího správního soudu, jakož i člen akreditačních a hodnotících komisí v českém vysokém školství. Dlouhodobě (v letech 2004 až 2017) pracoval jako ředitel postgraduálních vzdělávacích programů typu LL.M. a MPA, které zakládal a spolukoncipoval (nejprve v podobě z let 2005 až 2018, kdy fakulta tyto programy zajišťovala ve spolupráci s Nottingham Trent University; posléze v podobě z roku 2017, kdy je fakulta realizuje již samostatně). Zdeněk Koudelka byl nepřehlédnutelným poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (1998 až 2006), dále mimo jiné působil jako poradce ministra zdravotnictví B. Fišera a posléze jako náměstek nejvyšší státní zástupkyně (2006 až 2011), náměstek ředitele Justiční akademie (2011 až 2013), rektor Vysoké školy Karla Engliše v Brně (2014 až 2018). Dlouhodobě je také zastupitelem v Městské části Brno-Jundrov. Vojtěch Šimíček byl v letech 1992 až 1993 na stáži ve Spolkovém sněmu SRN, působil jako předseda Rozkladové komise ministra vnitra České republiky (1999 až 2000) a byl také úspěšným šéfredaktorem „Politologického časopisu“, který byl ve své době ojedinělým odborným časopisem tohoto typu v České republice. V roce 2011 měl získat cenu „Právník roku“ v kategorii „Správní právo“, kterou odmítl, protože podle něj by soudci „nikdy neměli mít dojem, že jsou někomu za cokoliv vděční“. Kateřina Šimáčková byla členkou Legislativní rady vlády (2007 až 2009), členkou Výboru pro výběr soudců Soudu pro veřejnou službu EU (2008 až 2012), nyní je mimo jiné ad hoc soudkyní Evropského soudu pro lidská práva a náhradnicí

členky Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva (tzv. Benátská komise). Pavel Molek pravidelně hostuje na Universidade Católica v Lisabonu a přednáší na řadě univerzitních pracovišť v Evropě a Austrálii, byl členem pracovní komise pro veřejné právo Legislativní rady vlády (2007 až 2009). David Kosař působí v řadě mezinárodních asociací a sdružení (mimo jiné International Political Science Association, The International Society of Public Law, International Association of Refugee Law Judges, European Society of International Law, European Consortium for Political Research). V roce 2017 byl oceněn jako „Právník roku“ v kategorii „Ústavní právo a lidská práva“. Je nositelem řady tuzemských i zahraničních grantů a stipendií a účastní se řady konferencí po celém světě. Robert Zbírál od příchodu na katedru působí v Grantové agentuře České republiky a v současnosti zastává pozici místopředsedy Panelu pro právo a politologii. Členové katedry byli a jsou členy vědeckých rad dalších právnických fakult (na Právnické fakultě UK v Praze to byli Jan Filip, Jiří Kroupa a Jan Svatoň a v roce 2019 to jsou David Kosař a Kateřina Šimáčková, na Právnické fakultě UP v Olomouci byli Jan Svatoň a Vojtěch Šimíček a na Právnické fakultě Univerzity Komenského byl Jan Svatoň). Ve vědecké radě Univerzity Palackého byli Jan Filip a Jan Svatoň a ve vědecké radě Masarykovy univerzity Jan Svatoň.